

COMMISSIE BEHEER EN VERKEER

griffier van de raadscommissie
n.krouwel@griffie.groningen.nl
tel 050-367 7726

VERGADERSTUK

vergaderdatum: 21 juni 2006

onderwerp: Beheer- en Inrichtingsplan Westrand

Aan de Raad

Inleiding

In het voorjaar van 2002 is door de besturen van de Provincie Groningen en de Gemeenten Leek, Zuidhorn en Groningen een gezamenlijke visie vastgesteld voor de landschappelijke ontwikkeling aan de westrand van de stad: *De Leegte Gekoesterd*, als uitwerking van het Provinciaal Omgevingsplan (POP). De visie richt zich op het versterken van de natuur, behoud en versterking van het landschap, versterking van de landbouw als economische drager van het open landschap en aanpassing van de waterstructuur. Voor de uitvoering van onderdelen die niet in bestaande of toekomstige (ruimtelijke) plannen passen is een Europese subsidie aangevraagd in het kader van de Interreg IIIB-regeling voor het Noordzeegebied, onder de naam PURE (*Planning for Urban-rural River Environments*). De subsidie is toegekend in september 2002.

Hoofdthema van het PURE-project is de rol van het water als leidend principe in de ruimtelijke ordening en de integratie van waterbeheer in ruimtelijke planning en organisatie, met name in de stadsrandzones. Daarbij zijn de volgende aspecten van belang:

- Uitwerking van concrete (actie-)plannen voor een duurzame ontwikkeling van de stadsrandzone, met een specifieke rol voor het water daarin.
- Implementatie van concrete maatregelen en uitvoeringsprojecten.
- Het verwerven van zoveel mogelijk draagvlak voor participatie, publiekprivaat partnership en samenwerking bij de uitvoering van watergerelateerde projecten.

Het project is uitgevoerd in samenwerking tussen Groningen, Deventer, Newcastle (North East) en Göteborg. De internationale samenwerking is gericht op het uitwisselen van kennis en ervaring.

PURE Groningen Westrand

In het deelproject PURE Groningen Westrand zijn de gemeente Groningen en het Waterschap Noorderzijlvest de belangrijkste uitvoerende partners. In 2003 gestart met de aanleg van het Waterstructuurplan Westrand als een concrete eerste fase van het project. De uitvoering daarvan is inmiddels vrijwel afgerond.

De tweede fase behelsde een inrichtingsplan voor het gebied het Leegkerk – Dorkwerd. Het gaat om een duurzame instandhouding van het gebied; in nauw overleg met bewoners en gebruikers (landbouwers) zijn de mogelijkheden voor toekomstig functioneren van het gebied met behoud van cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische waarden onderzocht, waarbij de gewenste kwaliteiten geïnventariseerd, besproken en vervolgens zijn uitgewerkt in een raamplan.

De derde fase, een nadere uitwerking van de mogelijkheden voor de doorgeleiding van de Drentse beken langs de westrand van de stad, is uitgewerkt door het waterschap Noorderzijlvest.

Inrichtingsplan Leegkerk – Dorkwerd

In de afgelopen jaren is het aanzicht van de westrand van de stad Groningen door diverse stadsuitbreidingen sterk veranderd en de kwaliteit van het aangrenzende landschap is daardoor onder druk gezet. Daarom is er in het structuurplan Stad van Straks Extra (1999) aangekondigd, dat er een inrichtingsplan zou worden gemaakt voor een gebied dat wordt begrensd door de nieuwe stadsrand, het Hoendiep, de Zuidwending, het Aduarderdiep en het Van Starckenborgkanaal. De bedoeling van dit plan is de bestaande kwaliteiten (agrarische, landschappelijke, cultuurhistorische, ecologische, etc.) te behouden en te versterken, maar tegelijkertijd het gebied aantrekkelijk te maken als stadsrandgebied.

Voor de bewoners van zowel de nieuwe wijken als van de omliggende dorpen is de toekomstige inrichting van de zone Leegkerk-Dorkwerd van groot belang. De huidige ruimtelijke structuur kent een scherpe overgang van bebouwd gebied naar recreatief matig ontsloten agrarisch buitengebied. Deze zone zal aangepast moeten worden als stadsrandzone, waarbij de flexibiliteit van het gebied vergroot wordt. In het plangebied moeten de verschillende functies zoals recreatie, natuur, landschap, water en verkeer een plaats krijgen. De projectpartners, de gemeenten Zuidhorn en Groningen, provincie Groningen en het waterschap Noorderzijlvest, dachten hierbij niet aan grote veranderingen, maar aan het versterken of verbeteren van bestaande situaties, inclusief het agrarisch gebruik van het gebied.

Aanpak

De procedure om te komen tot het inrichtingsplan berustte op actieve participatie van alle betrokkenen. Het proces is gestart met een algemene informatiebijeenkomst in december 2004, waar de werkwijze en de uitgangspunten zijn toegelicht. Vervolgens zijn de wensen en ideeën van de participanten middels enquêtes en interviews in beeld gebracht. Daarbij zijn de boeren in het gebied individueel benaderd door DLV; de bewoners en omwonenden middels de respectievelijke organisaties. Tegelijkertijd zijn ook de standpunten en randvoorwaarden bij de betrokken overheden ambtelijk en bestuurlijk getoetst.

De resultaten van deze verkenning kunnen als volgt worden samengevat:

- Het behoud van de openheid en de landschappelijke kwaliteit wordt door alle betrokkenen als belangrijk ervaren.
- De positie van de landbouw is van groot belang voor het behoud van het karakter van het gebied. Inzet van diverse instrumenten is gewenst om verdere verrommeling in de stadsrand te voorkomen.
- De aanleg van nieuwe routestructuren voor wandel- en fietspaden is gewenst, maar bij voorkeur langs bestaande en voormalige tracés en niet over landbouwgronden.
- Natuur(beheer) versterkt de identiteit van het gebied en de relaties met de omliggende landschappen.
- Uitbreiden van de waterstructuur door het opengraven van voormalige meandering en de aanleg van nieuwe watergangen is ongewenst.
- Reguliere financiering is beperkt beschikbaar; daarom is de ontwikkeling van aanvullende geldstromen en onderzoek naar de mogelijkheden voor specifieke fondsvorming gewenst.
- Oplossing van de verkeersproblematiek (sluipverkeer; oversteekbaarheid Friese Straatweg; sluiting brug Dorkwerd) wordt door de bewonersgroepen en de landbouwers als cruciaal ervaren. Als de verkeersdruk niet afneemt heeft het weinig zin om de andere kwaliteitsmaatregelen uit te voeren.

Bovenstaande punten zijn uitgewerkt tot een voorstel voor de planuitwerking, dat door de besturen van waterschap Noorderzijlvest, gemeente Groningen, gemeente Zuidhorn en provincie Groningen in een bestuurlijk overleg op 30 november 2005 accoord werd bevonden.

Vervolgens is het inrichtingsplan uitgewerkt rond deze thema's, waarbij de gegevens zijn verwerkt van de verschillende gebiedsinventarisaties (landschap, archeologie, ecologie) die intussen waren verzameld. De planopzet en de thematische uitwerking is regelmatig teruggekoppeld met de participanten middels hun vertegenwoordigers in een klankbordgroep. Daarnaast was rechtstreeks contact mogelijk middels een forum op de website www.leegkerk.nl, waar alle relevante zaken op gepubliceerd zijn. De resultaten van dit proces zijn opnieuw voorgelegd aan een bestuurlijk overleg in december 2005 en vervolgens voorgelegd aan de betrokkenen op een informatiebijeenkomst in januari 2006. Daar bleek een breed draagvlak voor en algemene instemming met de gekozen aanpak.

Planonderdelen

Het Beheer- en inrichtingsplan bevat een aantal concrete maatregelen, die de komende jaren in de vorm van afzonderlijke projecten gerealiseerd kunnen worden. Uiteraard zal er bij de uitvoering gestreefd worden naar een optimale afstemming en samenwerking tussen de betrokken partijen in een integrale aanpak, de geest van het PURE-project waardig. In verband daarmee is ook de verantwoordelijkheid voor de verschillende projecten verdeeld over de partijen.

Facilitering agrarische sector

De agrarische structuur en de verkaveling is op dit moment erg versnipperd. In het zuidelijk deel zitten verhoudingsgewijs veel kleinere bedrijven en hobbyboeren; in het noordelijke deel van het plangebied (boven de Friesestraatweg) zit een aantal economisch rendabele, perspectievolle bedrijven met een groei-behoefte. Moderne landbouw is vooral mogelijk in het noordelijke gebied, op voorwaarde dat er ruimte komt om te groeien. Door één bedrijf te verplaatsen naar het zuidelijk gebied (of buiten het plangebied) ontstaat daar ruimte voor. Met een kavelruilproces kunnen de voorwaarden voor optimale bedrijfsontwikkeling worden gerealiseerd. Voorgesteld wordt met behulp van Kavelruil+ gebiedsdekkend een proces op te starten. De looptijd van dit traject zal circa 2 jaar zijn. Er kan gebruik worden gemaakt van een drietal faciliteiten, te weten een grondpot, inzet van een kavelruilcoördinator en subsidie voor uitvoering van werken in verband met de kavelaanvaarding (voornamelijk infrastructuur). Door de gemeente Groningen zal (in beperkte mate) eigen grond ingebracht kunnen worden om het proces te bevorderen. In verband met de noodzakelijke reservering voor een golfterrein ten noorden van Westpoort is er in het overige gebied weinig gemeentelijk eigendom beschikbaar.

Omdat uit de interviews en daarop volgend nader overleg bleek, dat er bij de boeren belangstelling is voor deze facilitering, is er door de provincie inmiddels een kavelruilcoördinator ingezet, die de concrete mogelijkheden voor de zomer in kaart zal brengen door middel van persoonlijke consultatie. Een aantal agrariërs houden hun grond echter vast in de hoop, dat deze alsnog wordt opgekocht voor woningbouw of andere functies. Daarnaast zijn percelen verkocht aan particulieren, waardoor het risico van verrommeling in het landschap sterk toeneemt. De grond komt niet beschikbaar voor de blijvende agrariërs en het gebied raakt in landbouwkundig opzicht in een stilstandsituatie. Een private groundbank kan dit doorbreken. Stoppende boeren kunnen hun grond aanbieden aan de groundbank, waarbij constructies haalbaar zijn, waarmee de boer nog ca. 95% van de meerwaarde van zijn grond uitgekeerd krijgt, mochten de betreffende gronden toch op termijn een andere functie krijgen. Daarmee wordt de grondmobiliteit in het gebied versterkt.

Bovendien kan een private groundbank ook een impuls betekenen voor landbouw door een lagere financieringslast van het bedrijf te realiseren. De groundbank koopt gronden op en geeft ze in erfpacht uit aan de agrariërs. Omdat door de lage rentestand de erfpachtcanon relatief als hoog wordt ervaren, is gezocht naar mogelijkheden om de erfpachtcanon te verlagen. Dat kan niet met publieke gelden worden gerealiseerd (publieke inkomenssteun is niet 'Brussel-proof'), maar het zou kunnen door de winst af te romen van een mestvergistingsfabriek. Een 10-tal agrariërs uit het plangebied heeft interesse om in samenwerking met CSM een mestvergistingsinstallatie op te zetten. Ook vanuit de aangrenzende gebieden (gem. Zuidhorn; Middag-Humsterland en Reitdiepdal) is er vanuit de landbouw belangstelling. De CSM heeft toegezegd hier ruimte op haar terrein voor te willen reserveren. De mogelijkheden

in het milieuvergunningentraject moeten in overleg met de Provincie nader worden bekeken. CSM kan tijdens de campagne co-substraat leveren en de warmte afnemen. Voor de overige maanden moeten andere oplossingen worden gezocht, zoals de verwerking van maai- en afval en afval uit ecologisch beheerde gebieden van de gemeente en energie-levering aan het net.

Landschapsbeheer

Door de Stichting Landschapsbeheer Groningen is een gebiedsinventarisatie uitgevoerd. Hieruit komen diverse waardevolle landschapselementen naar voren. De belangrijkste zijn de wierden van Dorkwerd en Leegkerk. In Dorkwerd kan de opwaardering van de wierde worden gecombineerd met de uitbreiding van de begraafplaats in overleg met de kerkelijke gemeente. Er is voorzien in een beperkte aanpassing van de bestrating rond de wierde. In Leegkerk is reeds besloten tot de aanleg van een parkeerplaats; de overige maatregelen zullen worden afgestemd met de St. Oude Groninger Kerken. Voor de opwaardering van de boerenerven wordt aansluiting gezocht bij een provinciale regeling, die de eigenaren subsidieert bij het herstel van beplanting en (water)structuur.

Op basis van de ecologische inventarisatie komen ook in dat opzicht te versterken kwaliteiten naar voren. Deze hebben vooral betrekking op het versterken van weidevogelbeheer, maar ook op het vlak van inrichtingswensen voor enkele kritische soorten. Ze zijn geïntegreerd in het uitvoeringsplan en voornamelijk gelokaliseerd in de natuurzones.

Het versterken en/ of behouden van ecologische kwaliteiten met behulp van agrarisch of particulier natuurbeheer is in de bestaande situatie moeilijk te realiseren, omdat niet overal de juiste natuurbeheerpakketten voor de subsidiëring mogelijk zijn. Om de wensen en doelstellingen in dit opzicht te kunnen realiseren zullen er pakketten op maat mogelijk moeten zijn. Daarvoor is de instelling van een lokaal gebiedsfonds voor groene (en eventueel blauwe) diensten gewenst. Vanuit het fonds is een reële vergoeding conform de landelijke regelingen mogelijk. Aangezien het versterken van landschapselementen en natuurwaarden publieke opgaven zijn, zal dit overwegend gefinancierd worden uit publieke geldstromen.

Recreatie/ Routestructuren

In de huidige situatie is de interactie tussen stad en platteland beperkt, doordat er weinig routestructuren aanwezig zijn voor wandelaar en fietser. Enerzijds ontbreekt het aan verbindingen, anderzijds zijn sommige van de bestaande wegen relatief druk en onveilig door o.a. het nodige sluipverkeer. Uit de enquêtes bleek dat er veel belangstelling is bij de bewoners van de stadsrand voor de uitbreiding van de mogelijkheden om het landschap bij de stad te kunnen bezoeken en beleven.

Het inmiddels al jarenlang bestaande idee om ter hoogte van Leegkerk een fietsbrug over het Aduarddiep te realiseren oogstte in het overleg veel bijval. In verband hiermee is dit onderdeel verder uitgewerkt en met verzoek om een subsidie bij het Regiofonds (onderdeel Regiopark) neergelegd.

Omdat de subsidietoezegging zal plaatsvinden onder de voorwaarde, dat er in 2006 is begonnen met de realisering, is de planvoorbereiding hiervan inmiddels gestart. De mogelijkheden voor een recreatieve versterking van de omgeving van het nabijgelegen slibdepot zal verder worden onderzocht.

De recente plannen voor de aanleg van een golfbaan in het noordelijke deel van het bestemmingsplan Westpoort zou mogelijk in deze benadering passen. De resultaten van de MER-studie zullen de mogelijkheden van de landschappelijke en ecologische inpassing hiervan aangeven.

In het plan zijn de tracés voor een tweetal halfverharde struinpaden opgenomen (op de rand van de stad en op de rand van de natuurvriendelijke oever). Vooralsnog zijn deze routes indicatief; uit het kavelruilproces moet blijken in hoeverre ze realiseerbaar zijn; de meeste boeren wensen geen nieuwe routes in het gebied. Daarnaast zullen er enkele korte fiets- en wandelpaden op bestaande tracés worden aangelegd. In eerdere planconcepten was de lengte nieuw aan te leggen fiets – wandelpad omvangrijker. Hier is van afgestapt op basis van de historische waarde en de landschappelijke waardering van de huidige smalle wegen, die sterk wordt aangetast na verbreding met een fiets – wandelpad. Er zal worden ingezet op het op termijn autoluwer maken van wegen, zodat goede en veilige routestruc-

turen in het gebied kunnen ontstaan. Door de gemeente Groningen zal een onderzoek worden uitgevoerd naar de hiervoor te nemen maatregelen.

Ecologische verbindingzone

Vanaf 2003 zijn er voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur EHS bij het Rijk alleen nog middelen beschikbaar voor de robuuste verbindingen en kerngebieden. Voor de ecologische verbindingzones moeten de lagere overheden zorgen voor de planvorming en financiering. In het gebied is door de verschillende actoren aangegeven dat de ecologische verbindingzone langs het Aduarderdiep een maatschappelijke meerwaarde betekent, maar door een lage prioritering is er nauwelijks zicht op beschikbare middelen. Door de samenwerking van de betrokken overheden is een oplossing denkbaar die bestaat uit de volgende onderdelen:

- Verbreding van het Aduarderdiep met een natuurlijke oever van ca. 10 meter, waarmee de boezemering voor het gebied vergroot kan worden en daarmee de veiligheid van de aangrenzende stadswijken.
- De realisatie van de natuurdoelen in een aangrenzende strook van ca. 40 meter door middel van agrarisch natuurbeheer.
- De inrichting van enkele ecologische 'stepping stones' in de oever langs het Aduarderdiep als verblijfsgebieden in de vorm van poelen, bosjes, etc.

Om de gewenste biotoop te realiseren zullen verschillende partijen moeten participeren. Tijdens het planproces heeft een afweging plaatsgevonden tussen een private en publieke variant (eigendom en beheer). Duidelijk is geworden dat een geheel private variant (de voorkeur van de provincie) niet haalbaar is bij het Waterschap en de agrarische sector. Een kansrijke variant is een combinatie, waaruit voortvloeit, dat het Waterschap de aan de berging gerelateerde inrichtingskosten en de overige partijen de beheerskosten financieren met behulp van het in te stellen gebiedsfonds.

Voorlichting

Bij het participatieproces is gebruik gemaakt van een interactieve website (www.leegkerk.nl), onder meer ten behoeve van de enquêtes en om de bewoners te voorzien van recente informatie over het gebied en het proces. Deze website wordt voorlopig actief gehouden ten behoeve van de uitvoering van de diverse projecten en zal daarnaast mogelijk gebruik worden voor de registratie van de historie van het gebied door middel van 'oral history'; verhalen van de voormalige en huidige bewoners. Daarnaast zal in de loop van 2008 in samenwerking met de natuur- en landschapsorganisaties, verenigd in de Groene Coalitie, een informatieve brochure over het gebied worden gemaakt ten behoeve van omwonenden en andere belangstellenden.

Financieel

De afgeronde procedures, inventarisaties en onderzoeken in het kader van de uitwerking van het Beheer- en Inrichtingsplan zijn gefinancierd uit de PURE-budgetten, waarbij de inschakeling van de Arcadis/DLV combinatie mede mogelijk werd gemaakt door de subsidiëring vanuit het Ministerie LNV in verband met de stimulering van participerende processen bij de vernieuwing van het Landbouwbeleid. De verantwoording hiervan zal plaatsvinden bij de eindrapportage van het PURE-project in juni.

Om de realisering van het plan in de komende jaren door middel van de beoogde uitvoeringstrajecten en concrete projecten mogelijk te maken, zijn er door de verschillende betrokken partijen tijdens het bestuurlijk overleg principe-afspraken gemaakt, die nader geconcretiseerd dienen te worden. De begroting bij het plan geeft een indicatief beeld van de daarvoor benodigde budgetten; nadere concretisering zal plaatsvinden bij de uitwerking in de respectievelijke projectplannen.

In hoofdstuk 4 van het beheer & inrichtingsplan Groningen-West is een indicatieve begroting opgesteld. Bij het opstellen van de begroting is ervan uitgegaan dat de betrokken partners in dit kader op basis van de bestuurlijk afspraken samenwerken. Dit komt onder meer tot uitdrukking een gezamenlijke begroting bij het plan. Als dekking van de kosten zijn de meest kansrijke subsidies opgenomen die verkrijgbaar zijn voor dit project. Een belangrijke voorwaarde bij de uitwerking van het plan en de realisering van de subsidies is dat partners ook in de uitvoeringsfase samenwerken. Over de wijze van

samenwerking en de financiële afwikkeling dienen nog nadere afspraken gemaakt te worden. Globaal is afgesproken welke partij welk project voor zijn verantwoording neemt.

Voor de gemeente Groningen betekent dat indicatief de volgende kosten zullen worden gemaakt in het kader van de uitvoering van dit beheer- en inrichtingsplan (zie voor een toelichting op de kostenverdeling tussen de partners paragraaf 4.3 van het plan):

Project I

Dit project heeft betrekking op de inrichting en het beheer van het landschap en is samengesteld uit de volgende deelprojecten:

- Verbreding van de landbouw (kavelruil, gebiedsfonds); wordt gecoördineerd door de provincie.
- Fiets- en struinroutes; coördinatie bij de betreffende gemeente.
- Opwaarderen van de wierden en boerderijplaatsen; coördinatie bij de betreffende gemeente met subsidie-ondersteuning door de provincie .
- Overige versterking van cultuurhistorie en landschapselementen; idem.
- Inrichting en beheer van de Ecologische oever; aanleg door het waterschap.

Bijdrage van de Gemeente Groningen € 253.200

Project II

Fietsbrug Aduarderdiep; project wordt getrokken door de gemeente Groningen.

Begroot op 1,95 miljoen (inclusief aansluitingen). Subsidie is toegezegd vanuit het Regiofonds (Regiopark; € 900,000). Bijdragen van gemeente Zuidhorn en provincie Groningen; daarnaast € 200,000 (OZB) en € 400,000 (BDU 2007)

Bijdrage van de Gemeente Groningen € 200.000

Project III

Er is mogelijk sprake van kosten voor de gemeente als gevolg van een bijdrage in een noodzakelijke bedrijfsverplaatsing en een aandeel in de plankosten,

Bijdrage van de Gemeente Groningen € 80.000

Overige kosten

De gemeente Groningen zal extra kosten maken, die niet in de algemene begroting van het plan zijn opgenomen, maar wel direct of indirect uit de uitvoering van het plan voortkomen:

Verkeersvoorzieningen; betreft nader onderzoek naar het verkeersluw maken

en een deel van de uitvoering daarvan. Kosten voor de Gemeente Groningen € 60.000

Ecologische voorzieningen; betreft uitvoering van aanbevelingen uit eigen ecoscan; € 60.000

Begeleiding; uitvoering van diverse project(onderdelen) vraagt inzet van capaciteit van de afdelingen Ruimtelijke Plannen, VGO, Verkeer & Vervoer € 150.000

Communicatie en voorlichting; voortzetting website en voorlichting € 100.000

Onvoorzien; in verband met het feit, dat enkele project onderdelen nog uitgewerkt moeten worden € 40.000

De begrote kosten voor de de uitvoering van het plan in de komende 4 jaar bedragen daarmee voor de gemeente Groningen :

€ 943.200

In de Gemeentebegroting 2005 is aangekondigd dat voor de Westrand conform de nota "De Leegte Gekoesterd" ingezet wordt op landschapontwikkeling, versterking van de ecologische structuur, afronding van de uitvoering van het Waterstructuurplan en versterking van recreatieve mogelijkheden. Aan subsidies en bijdragen van derden is circa € 5 miljoen hiervoor verkregen, voornamelijk in het kader van het Interregproject PURE, dat inmiddels nagenoeg is uitgevoerd. Voor de resterende werkzaamheden in het kader van het Beheer- en Inrichtingsplan Leegkerk/Dorkwerd, zoals hierboven beschreven, is een bijdrage van de gemeente als partner in de uitvoering benodigd. In de gemeentebegroting 2005 is aangegeven dat kosten hiervan gefinancierd worden uit de bestemmingsreserve Grondzaken.

Voorstel

Gelet op het vorenstaande en onder overlegging van de bijgevoegde rapportages, stellen wij u voor te besluiten:

- I. Het Beheer en Inrichtingsplan Groningen-West vast te stellen voorzover dat het gebied van de gemeente Groningen betreft, als raamplan voor de uitvoering van diverse projecten in het gebied;
- II. Een krediet beschikbaar te stellen van € 943.200 met als dekking bestemmingsreserve Grondzaken;
- III. De gemeentebegroting 2006 dienovereenkomstig te wijzigen.

Burgemeester en wethouders van Groningen,

Namens hen,

De burgemeester,

De gemeentesecretaris,